

9. XUNG TÔN TRƯỞNG, VẬT HÔ DANH. ĐỐI TÔN TRƯỞNG, VẬT KIẾN NĂNG. LỘ NGỘ TRƯỞNG, TẬT XU ÁP. TRƯỞNG VÔ NGÔN, THOÁI CUNG LẬP. KỶ HẠ MÃ, THỪA HẠ XA. QUÁ DO ĐÃI, BÁ BỘ DƯ.

Gọi người lớn, chớ gọi tên

Với người lớn, chớ khoe tài

Gặp trên đường, nhanh đến chào

Người không nói, kính lui đứng

Phải xuống ngựa, phải xuống xe

Đợi người đi, hơn trăm bước

9.1. Xung tôn trưởng, vật hô danh (Gọi người lớn, chớ gọi tên)

Khi xung hô với trưởng bối không nên gọi trực tiếp tên tuổi của họ ra, kỳ thật đây cũng là một sự tôn trọng. Tôi còn nhớ khi ở nhà, tôi gọi hai người chị của tôi, đều gọi bằng chị cả, chị hai. Bất chợt có người bạn hoặc bạn học hỏi tôi rằng: “*Chị bạn tên là gì?*”. Khi nói tên của chị ra, tôi cảm thấy không được thoải mái, cảm thấy hình như không được tôn trọng. Cho nên chúng ta chớ xem thường sự xung hô như vậy, gọi lâu rồi sẽ thành quen. Gọi bằng “*anh*”, “*chị*” thì càng gọi càng thấy thân mật. Chân thật là trong cách xung hô như vậy, con người với con người càng ngày càng cảm thấy thân mật hơn. Nhưng nếu như gọi thẳng tên ra, ví dụ như vợ chồng xung hô với nhau cũng

chỉ có ba chữ, gọi ba chữ này lâu dần thì không khí càng ngày càng lạnh lẽo, thậm chí có khi càng gọi lại càng tức giận. Cho nên về cách xưng hô chúng ta nên dùng “*chú*”, “*bác*” hoặc “*di*” để gọi trưởng bối. Ra xã hội, ví dụ chúng ta gọi là: “*Giám đốc Trần*”, “*Chủ tịch Trần*”, xưng hô như vậy thì người ta sẽ cảm thấy thoải mái mà mình cũng không đến nỗi mạo phạm người khác.

Bọn trẻ thời nay, khi chúng ở nhà, ở trường học thì cũng cần phải thực hành thái độ này. Ví dụ chúng ta là thầy giáo, giữa đồng nghiệp với đồng nghiệp, trước mặt bọn trẻ cũng không nên trực tiếp gọi là “*Thầy Lê Húc*” hoặc là “*thầy gì gì đó*”, không nên xưng hô như vậy, bởi vì như vậy đều là xưng hô tên của thầy giáo. Nên xưng hô như thế nào mới được? “*Thầy Trần*”, “*Thầy Thái*”. Như vậy cũng là để làm gương cho bọn trẻ xem. Tuy rằng giữa người lớn chúng ta có thể xưng hô thân mật một chút, nhưng bọn trẻ vì từ nhỏ đã phải học thái độ cung kính, khiêm nhường, cho nên chúng ta là những người làm thầy thì cũng nên chú ý đến chi tiết nhỏ nhất này. Đây được gọi là “*xưng trưởng bối, vật hô danh*” (*Gọi người lớn, chớ gọi tên*).

Không ít người tiêm nhiễm nếp sống của phương Tây. Người phương Tây thường dùng tên trực tiếp để gọi cha mẹ mình. Có rất nhiều người còn cho rằng mặt trăng phương Tây thì tròn hơn! Tôi có một người bạn, ông xem sách vở phương Tây có nói rằng có thể gọi cha mẹ thẳng bằng tên. Kết quả ông bảo con gái cứ lấy thẳng họ tên của cha mẹ ra mà gọi. Gọi như vậy được mấy năm, cho đến khi tôi đến Hải Khẩu diễn giảng “*Đệ Tử Quy*” thì ông mới biết là mình đã sai. Con gái ông khi nói chuyện với ông đã ngang hàng với ông, đến lúc này thì

rất khó để dạy bảo. Cho nên xưng hô thì phải có lớn bé, có tôn ti trật tự. Lễ nghi này không thể bỏ qua được.

9.2. Đối tôn trưởng, vật kiến năng (Với người lớn, chớ khoe tài)

Chúng ta cũng nhắc tới trẻ nhỏ học để tăng thêm tài năng và phải hướng dẫn chúng mục đích có tài năng là để làm gì. Các vị để cho con cái học nhiều tài năng như vậy là để làm gì? Điều này rất quan trọng. Mục đích của các vị sẽ hướng dẫn con cái đi theo con đường đó.

Tôi có một học sinh học cấp hai, lớp 6. Cô bé học thêm những bốn môn. Theo tôi nghĩ, đi học chỉ cần chịu khó nghe giảng thì nhất định không phải học thêm nhiều như vậy. Tôi liền gặp cô bé để trao đổi, tôi nói: “*Học thêm những bốn môn thì nhiều quá, hay là em chỉ học thêm hai môn là được rồi?*”. Kết quả cô bé này nói rằng: “*Thầy giáo à! Không được. Ở đây phố chúng em, ai ai cũng học thêm bốn môn*”. Các vị thấy đó, mục đích học thêm của trẻ nhỏ là người khác đều đi học thêm thì mình không thể thua kém người ta. Cũng như vậy, thời nay học nhiều kỹ năng như vậy mục đích là làm gì? Người khác biết chơi đàn dương cầm, mình không biết là không được. Người khác biết nhảy múa, mình không biết cũng không được. Nếu như đều là để so sánh với người khác để có được thể diện, vậy sau khi những đứa bé này học xong những kỹ năng này cũng chẳng có ích lợi gì. Bởi vì học tập mà không thực chất thì không những không có ích lợi mà còn có thể tiêm nhiễm thói sống hư vinh, phù

phiếm. Sau khi học xong, trẻ thường muốn đi khoe khoang với người khác. Cho nên thái độ của những người phụ huynh như chúng ta rất quan trọng.

Chúng ta cũng có nhắc đến, nếu như chúng có học kỹ năng thì chúng ta cũng nên hướng dẫn chúng phải có chí hướng. Học xong kỹ năng này thì có thể tạo phúc cho nhân dân, xã hội. Cho nên mới nói: *“Xã hội, quốc gia là một quần thể giúp đỡ lẫn nhau. Mỗi một con người cống hiến năng lực và tài năng của họ để làm ích lợi cho đoàn thể”*. Chúng ta phải hướng dẫn cho bọn trẻ: *“Đó! Các con xem, ví dụ như những khúc nhạc của Lý Thúc Đồng, cho đến nay vẫn không ngừng nung đúc và bồi dưỡng tính tình của con người. Các con muốn học âm nhạc thì cũng nên giống như Lý Thúc Đồng, phải có chí hướng cao xa. Phải có thể “di phong dịch tục, mạc thiên ư nhạc” (dùng âm nhạc để cải thiện nếp sống của xã hội)”*.

Khi chúng ta hướng dẫn như vậy thì chúng sẽ có chí hướng, tin rằng việc học tập của chúng nhất định sẽ khác xa với những người khác. Khi chúng học chỉ để khoe khoang thì đứa trẻ này khi học những kỹ năng này tuyệt đối sẽ gặp phải chướng ngại mà không có sự đột phá. Bởi khi chúng thích so sánh với người khác thì chúng sẽ suy tính thiệt hơn, tâm trạng trở nên bị áp lực nghiêm trọng, đến lúc đó thì khó mà leo cao lên được. Nhưng khi chúng đã có chí hướng thì chúng không ngừng cố vũ mình phải tiến về phía trước. Cho nên chí hướng là mấu chốt để quyết định sự thành bại.

Trong “Chu Tử Trị Gia Cách Ngôn” có nhắc đến học hành thì chí hướng ở Thánh Hiền. Người thời nay chí hướng của việc học hành là ở chỗ kiếm tiền. Cho nên các vị hãy xem, những người đi học đều học rất vất vả, học đến muốn

chết, bởi vì nếu không thi đậu thì sẽ lỡ mất mục tiêu. Cũng giống như vậy, có rất nhiều người học kỹ năng, chí hướng khi học kỹ năng ở đâu? Cho nên bản lĩnh của họ không thể liên tục có tiến triển. Chúng ta phải nắm được căn bản. Mục đích học hành của Phạm Trọng Yêm là để tìm cơ hội được phục vụ nhân dân. Bởi vậy tâm cảnh của ông so với người học hành chỉ vì công danh thì hiệu quả học tập tuyệt đối không giống nhau. Giáo dục thì phải “*thận u thủy*” (*cẩn thận ngay từ lúc ban đầu*). Chúng ta hướng dẫn trẻ nhỏ học tài năng, kỹ năng thì cũng phải có quan niệm đúng đắn.

Cho nên không khoe khoang tài năng là để bồi dưỡng thái độ khiêm tốn của chúng. Trong “Dịch Kinh” có nói “*khiêm quái, lục hào giai cát*”, trong “Thư Kinh” cũng nói “*mãn chiêu tôn, khiêm thụ ích*”. Sáu mươi tư quẻ trong “Dịch Kinh”, mỗi quẻ đều có tốt, có xấu. Chỉ riêng có một quẻ có sáu hào đều tốt thì chỉ có mỗi một quẻ khiêm. Bởi vậy một đứa bé biết khiêm tốn thì nó làm gì và ở đâu cũng đều thuận lợi.

Trong “Liễu Phàm Tứ Huấn” có bốn thiên nói về triết học nhân sinh rất quan trọng. Bốn thiên này miêu tả lợi ích của sự khiêm tốn. Hồi đó Viên Liễu Phàm tiên sinh cũng thường đi sát hạch. Mỗi một lần trước khi sát hạch ông thường quan sát những học trò đến thi cử này. Ông phát hiện có một số người rất khiêm tốn, rất cung kính, khiêm nhường với người khác. Tuy những học trò này có người tuổi còn rất trẻ, nhưng ông cảm giác rằng họ nhất định sẽ thi đậu. Kết quả của cuộc sát hạch thì quả nhiên những người khiêm tốn này đều thi đậu.

Cho nên chúng ta luôn luôn phải nhắc nhở con cái ngay từ nhỏ đã phải biết khiêm tốn. Bởi cho dù tài năng của chúng ta hôm nay có cao đến đâu, thì không phải tài năng này tự nhiên mà hình thành được, mà phải do một quá trình lâu dài, có rất nhiều, rất nhiều người chiêu cố, dẫn dắt chúng ta. Cho nên càng có tài năng chúng ta càng phải cảm tạ và tưởng niệm đến sự hy sinh của những người này. Có được tâm lòng như vậy thì sẽ không kiêu ngạo. Cho nên mới nói: “*Đối tôn trưởng, vật kiến năng*” (Với người lớn, chớ khoe tài).

9.3. Lộ ngộ trưởng, tậ xu ập (*Gặp trên đường, nhanh đến chào*)

Trên đường đi mà gặp trưởng bối thì chúng ta phải chủ động đi đến chào hỏi. Bản thân chúng ta là giáo viên, tôi cũng từng nghe mẹ tôi nói rằng có một số học sinh mà bà đã từng dạy, trên đường gặp bà liền né tránh chứ không đi đến để chào hỏi. Tình trạng này là do nguyên nhân gì tạo nên? Đương nhiên là có rất nhiều tình huống. Ví dụ như chúng ta là thầy giáo nhưng không đủ thân thiện với học sinh, cho nên chúng sẽ bỏ chạy. Hoặc cũng có thể từ nhỏ bọn trẻ đã không có thói quen thi lễ với người lớn, nên khi chúng cần chủ động thi lễ với người lớn thì đạo lý đối nhân, xử thế này có khi chúng cũng không biết. Cho nên chúng ta cũng phải dạy bọn trẻ là khi gặp trưởng bối thì nhất định phải đi đến cúi đầu chào hỏi. Đây là lễ nghi khi gặp nhau.

Quý vị thân mến! Cúi đầu chào hỏi có dễ không? Bây giờ mà bảo các vị phải cúi gặp người xuống để chào hỏi thì có lẽ có rất nhiều người không quen. Ở Thẩm Quyển có một trường mẫu giáo huấn luyện trẻ nhỏ cúi đầu chào hỏi.

Khoảng hơn một, hai tháng mà chưa được thì vẫn tiếp tục huấn luyện cho động tác này nội hóa để trở thành lòng cung kính của chúng.

Có một đứa bé, mẹ của bé có ba chị em ruột, cha của bé có bốn chị em ruột, kết quả lại chỉ có mỗi một mình bé. Bởi vì các chị của mẹ bé không có con, các chị của cha bé cũng không có con, mà có một mình bé nên rất nhiều người chăm sóc đứa bé này. Vậy đứa bé này có dễ dạy bảo không? “*Không dễ dạy!*” Sao các vị biết được vậy? Lại còn có ông ngoại, bà ngoại, ông nội, bà nội, rất nhiều người lớn nuông chiều đứa bé này. Có một lần ông nội đứa bé còn nói với mấy vị trưởng bối này rằng: “*Nhìn thấy đứa cháu này thì giống như nhìn thấy tôi. Lời đứa bé này nói là lời của tôi nói. Ai đánh nó chính là đánh tôi*”. Cứ cái tình trạng này tiếp diễn thì đứa trẻ có thể sẽ coi trời bằng vung. Cho nên nếu như bậc trưởng bối không biết cách dạy dỗ con cháu thì chân thật là nuông chiều quá sẽ hóa sinh hư. Chúng ta hãy xem xem, bọn trẻ thời nay không dễ dạy bảo đều do được nuông chiều.

Cha mẹ đứa bé thấy tình trạng như vậy, và lại có cơ duyên bắt đầu học tập “Đệ Tử Quy”, liền cảm thấy tình hình không được ổn, phải đem đứa bé về nhà thôi. Có một lần đứa bé ăn cơm, thức ăn trên bàn rất ít, nó liền lấy chân đập vào bàn và lúi lại phía sau nói: “*Thức ăn ít quá, con không ăn cơm đâu*”. Như vậy có đúng không? Không đúng! Nhưng cũng rất là bình thường, bởi vì họ nuông chiều nó như vậy, đã nuông chiều nó thành ông vua con rồi. Mà khi vua ăn cơm thì phải có bao nhiêu món? Một trăm món! Sao lại biết rõ như vậy? Cho nên thức ăn ít quá nó liền không ăn.

Sau khi người mẹ của đứa bé mang nó về nhà, vào một buổi sáng nấu bát cháo rất nhiều dinh dưỡng cho nó ăn. Kết quả nó nói với mẹ: “*Con chỉ ăn mì, không ăn cháo*”. Người mẹ cũng không tức giận đứa bé, bởi vì “*băng đóng ba thước, không phải do cái lạnh của một ngày*”, đã thành thói quen xấu thì bây giờ phải kiên nhẫn để sửa đổi nó. Cho nên người mẹ nói: “*Con không ăn? Được! Thế thì thôi*”. Kết quả là đến chín giờ, nó lại nói với mẹ là nó rất đói. Mẹ nó lại bung bát cháo ra nhưng nó vẫn không chịu ăn. Thời nay có rất nhiều đứa trẻ tính nết bướng bỉnh. Phải làm sao đây? Không thể đá chọi với đá mà phải mất thời gian với nó! Nó không ăn thì lại cất đi. Đến chín rưỡi thì nó đói lắm rồi. Mẹ vừa bung cháo ra nó liền ăn ngấu nghiến. Ăn xong nó nói: “*Ăn rất là ngon*”. Đúng vậy! Nó không biết được nỗi khổ của nhân gian.

Cuối cùng thì gia đình đưa đứa bé đi học mẫu giáo. Người cha này, người mẹ này cũng rất chăm chỉ kết hợp với thầy giáo để dạy đứa bé cúi đầu chào hỏi. Mẹ đứa bé dẫn nó đi, khi gặp thầy giáo thì phải cúi đầu chào thầy, nhưng đứa bé vẫn đứng đó không nhúc nhích, nó là một bé trai. Kết quả là mẹ nó bắt đầu cúi đầu chào thầy giáo, người mẹ nói: “*Con hãy làm như mẹ đây này!*”. Người mẹ cúi đầu đến mười lần mà đứa bé vẫn không nhúc nhích. Nhưng vì đã đến giờ vào lớp, người mẹ liền vội vàng ra về, khi đã về đến khu phố mình ở thì chợt cảm thấy không ổn, bởi vì giáo dục phải cẩn thận ngay từ bước ban đầu, bước đầu mà không dạy được nó sau này có muốn dạy thì càng ngày sẽ càng khó hơn.

Nghĩ như vậy nên người vợ liền gọi điện cho chồng và người chồng vội vàng đi đến. Hai vợ chồng cùng đi đến trước mặt đứa con rồi nói: “*Bây giờ cha*

dạy con cúi chào, nào hãy cúi chào thầy giáo”. Sau đó người cha liên tục cúi chào, cũng không biết cúi chào bao nhiêu lần. Đứa bé đứng ở đó liền òa khóc. Tấm lòng chân thành của người cha này làm cho trái tim cố chấp không chịu thay đổi của nó đã tan chảy. Đứa bé lập tức cúi chào thầy giáo một cái. Khi nó đã biết cúi chào một lần rồi thì sau này sẽ không khó khăn nữa. Cho nên, để dạy tốt bọn trẻ thì sự hợp tác giữa phụ huynh và thầy giáo chân thật là rất quan trọng.

Người mẹ này đối với giáo dục cũng rất nhạy bén, bởi đứa bé được nhiều người nuông chiều như vậy cho nên đối với người khác nó không có lòng cung kính. Và người mẹ ở mọi nơi, mọi lúc đều phải tìm cách điều phục sự kiêu ngạo của đứa bé, mong rằng nó sẽ có được lòng cung kính. Mỗi lần khi ra khỏi khu phố, bởi vì mỗi khu phố đều có nhân viên bảo vệ, cho nên người mẹ nói với đứa con: *“Nào! Con chào chú đi”*. Đứa bé này đều không bằng lòng. Có một lần, mẹ nó đứng bên cạnh người bảo vệ rồi nói với nó: *“Hôm nay con không cúi chào thì chúng ta sẽ không lên nhà”*. Đứa bé vẫn ngang bướng không cúi chào. Người mẹ liền nói với nó: *“Từ lãnh đạo quốc gia cho đến tất cả những người đang làm việc, mỗi người đều có sự cống hiến đối với xã hội, đều đáng được chúng ta tôn trọng. Các con còn nhỏ tuổi, còn cần đến sự chăm sóc của cha mẹ, và còn rất nhiều người khác phục vụ các con. Cho nên con phải chủ động cảm ơn chú này, cúi chào chú này!”*. Đứng trước người bảo vệ để dạy bảo đứa bé, khi đứa bé có thể tiếp thu những đạo lý này thì nó mới có thể cúi chào những bậc tiền bối. Tin rằng thái độ cung kính được tạo dựng này sẽ có ích đối với cuộc đời của nó không nhỏ.

Lễ nghi khi gặp mặt, chúng ta có thể cúi chào. Vậy giữa người lớn với người lớn hiện nay thường dùng là bắt tay. Thật ra bắt tay là nghi lễ của phương Tây. Đa số dân tộc chúng ta là cúi chào, đương nhiên khi gặp bậc trưởng bối chúng ta phải “*tật xu ập*” (*nhanh đến chào*), phải chủ động cúi chào. Các vị không thể đã nhìn thấy ông nội từ đằng xa mà còn từ từ đi đến. Như vậy là không cung kính. Đối mặt với bậc tiền bối chúng ta phải cúi chào thi lễ, nếu là ngang hàng thì rất tự nhiên để cúi chào. Chúng ta có xem phim dài tập của Hàn Quốc, là bộ phim “*Thương Trùng*”. Các vị thấy họ gặp nhau thì đều cúi chào như vậy, cảm thấy rất thoải mái. Ngay khi nhìn thấy người mà họ không ưa thì họ vẫn kìm nén đôi chút để thi lễ với người ta.

Hiện nay đa số trong mọi trường hợp đều dùng cách bắt tay để chào hỏi. Vậy thì khi bắt tay nên chú ý những điểm gì?

- **Khi bắt tay, chúng ta phải xem xét đến vấn đề tôn ti trật tự.** Ví dụ như ai là người đưa tay ra trước thì mới phù hợp với lễ nghi? Người tiền bối với người hậu sinh thì ai là người đưa tay ra trước? Trưởng bối đưa tay ra trước, hậu sinh đưa tay ra sau. Nếu không chúng ta chỉ cần cúi chào là được. Cấp trên và cấp dưới ai là người đưa tay ra trước? Cấp trên đưa tay ra trước. Ví dụ như các vị đến một công ty khác, gặp Chủ tịch Hội đồng quản trị của họ. Chủ tịch còn chưa đưa tay ra bắt, các vị đã đưa tay ra trước nói: “*Chào ông! Chào ông!*”. Người ta còn chưa biết các vị là ai, tay cũng không đưa ra thì các vị chẳng phải là rất khó xử sao? Cho nên đối diện với cấp trên của người khác cũng phải để cho cấp trên đưa tay ra trước, sau đó chúng ta mới đưa tay ra. Thứ tự như vậy không được làm đảo lộn, nếu không sẽ xuất hiện

những tình huống khó xử. Nam giới và nữ giới thì ai đưa tay ra trước? “*Nữ giới*”. Các vị đều có rất nhiều kinh nghiệm. Đúng! Nữ giới đưa tay ra trước. Nếu không, khi người nam đưa tay ra, người ta lại không bắt tay với các vị thì có phải các vị sẽ rất khó xử sao. Cho nên đây là thứ tự.

- **Điều thứ hai là khi bắt tay chúng ta phải chú ý đến “*thái độ*”**. Bắt tay thì phải chú ý đến những động tác nào? Thái độ nào? Chúng ta hãy thực hành diễn tập xem. Có vị nào xung phong lên đây bắt tay với tôi? Vị bạn hữu này, xin mời! Con người có rất nhiều sự biến hóa, khi tiếp nhận nó thì các vị phải rất tự nhiên.

- **Chúng ta gặp bạn bè, khi bắt tay đầu tiên phải chú ý đến mắt, mắt phải nhìn đối phương**. Ví dụ như bây giờ tôi bắt tay với vị bạn hữu này: “*Xin chào! Xin chào!*”. Đối phương sẽ cảm thấy: “*Sao lại không có thành ý chút nào vậy!*”. Tình huống này cũng có, bởi vì trong khi dự tiệc gặp rất nhiều bạn bè, khi bắt tay với họ thì mắt lại nhìn một người bạn khác. Tay cứ bắt, miệng nói: “*Xin chào! Xin chào!*” nhưng đầu óc lại để đâu đâu, rất là không có thành ý. Cho nên mắt phải nhìn thẳng đối phương. Nào, diễn lại lần nữa: “*Xin chào!*”.

- **Ngoài mắt ra, còn phải chú ý đến tay, dùng sức không được quá mạnh**, nếu không chúng ta sẽ bóp tay người ta rất đau. Ví dụ như tôi bóp tay vị bạn hữu đây và nói: “*Xin chào! Xin chào!*”. Sức chịu đựng của vị bạn hữu này rất tốt! Cho nên bắt tay cũng phải chú ý đến “**độ mạnh yếu**”.

- Tiếp đến, **vị trí bắt tay cũng phải cho đúng**, ví dụ như có rất nhiều người bắt tay như là không có sức, giống như thế này này “*Xin chào! Xin chào!*”. Có thấy qua như vậy chưa? Hình như là bị bệnh nghề nghiệp, chỉ chạm

nhẹ vào người ta là được rồi. Như vậy cũng không có thành ý. Phải nắm ở vị trí này này, như vậy là rất tốt.

- Tiếp đến, còn phải chú ý thời gian, bắt tay không được lâu quá. Nếu không các vị như thế này “*Xin chào!*”, họ cũng không biết đến bao giờ các vị mới bỏ tay ra. Hơn nữa chúng ta là nam giới, khi gặp được những người phụ nữ xinh đẹp, điểm này càng không thể phạm phải sai lầm.

Khi chúng ta có thể chú ý đến mọi chi tiết thì người khác khi bắt tay với chúng ta cũng thấy rất vui vẻ. Tốt rồi! Cảm ơn anh! Xin vỗ tay tán thưởng. Đây là trong khi bắt tay, cũng phải để cho người ta cảm thấy thoải mái.

- Sau khi bắt tay xong thì phải giới thiệu lẫn nhau. Thứ tự giới thiệu này cũng rất là hay, lại ngược với thứ tự khi bắt tay. Ví dụ như bậc trưởng bối đưa tay ra trước, hậu sinh đưa tay ra sau. Nhưng khi giới thiệu thì lại giới thiệu người hậu sinh với bậc tiền bối trước, giới thiệu cấp dưới với người cấp trên, giới thiệu người nam cho người nữ, ngược hẳn với khi bắt tay. Kỳ thật tuy nó chỉ là một lễ nghi nhưng chúng ta thử suy nghĩ xem hôm nay khi các vị dẫn bạn học của các vị về để giới thiệu với cha, các vị dắt tay cha và nói: “*Cha à! Nào chúng ta đến làm quen với bạn học của con*”. Như vậy thì cảm thấy rất là kỳ cục! Kỳ thực lễ nghi là một thứ tự rất tự nhiên. Làm gì có chuyện dẫn người già cả đi giới thiệu làm quen với một người mà chiều cao chỉ bằng có một nửa ông. Như vậy không phải là kỳ cục sao? Cho nên lễ nghi trong “*Lễ Ký*”, “*Nhạc Ký*”, cũng có nhắc đến “*lễ giả, thiên địa chi tự dã*”, là thứ tự và quy luật rất tự nhiên của trời đất. Đây là tình huống cần chú ý trong giới thiệu.

Trong quá trình giới thiệu cũng rất có khả năng người ta sẽ đưa danh thiếp cho các vị. Quá trình đưa danh thiếp và nhận danh thiếp cũng cần phải chú ý. Đưa danh thiếp nên đưa như thế nào? Các vị không nên mang cả túi đựng danh thiếp ra rồi phát cho từng người, vị này một tấm, vị này một tấm. Như vậy sẽ làm cho người ta có cảm giác không được tôn trọng. Khi một người không tôn trọng người khác thì thực ra cũng không tôn trọng chính mình. Cho nên tục ngữ gọi là “*tự chuốc lấy nhục*”. Các vị không kính trọng người thì trên thực tế đã không kính trọng mình rồi. Tấm danh thiếp đó đại diện cho các vị, sao các vị có thể tùy tiện phát như vậy. **Cho nên, chúng ta cầm tấm danh thiếp lên bằng hai tay và đưa cho họ. Hơn nữa khi đưa thì phải để mặt trước của tấm danh thiếp hướng về phía người nhận để khi người ta nhận được là có thể xem được ngay.** Nếu như các vị đưa mặt sau thì người ta lại phải lật lại xem. Những chi tiết nhỏ này cũng thể hiện các vị nghĩ cho người khác.

Khi nhận danh thiếp, trước tiên các vị nhất định phải xem một lát. “*Xưng tôn trưởng, vật hô danh*” (gọi người lớn, chớ gọi tên), không phải chỉ đối với tôn trưởng mới như vậy. Có một số người khi giao lưu với người khác, nếu như người ta là Tổng Giám đốc, là Trưởng khoa, chúng ta phải lấy chức danh của họ để xưng hô, biểu hiện sự kính trọng đối với họ thì họ sẽ cảm thấy rất vui. Cho nên trước tiên các vị nhất định phải xem tên họ của họ, ví dụ như Trưởng khoa Trần thì nói: “*Trưởng khoa Trần! Xin chào ngài!*”. Các vị không nên nhận danh thiếp mà không xem tên họ của họ là gì, đến khi ngồi xuống và

bắt đầu nói chuyện thì mới chợt nghĩ ra là quên mất, sau đó mới lấy ra xem. Như vậy rất là kỳ cục.

Khi nhận danh thiếp, ta nên cất vào trong ví. Có rất nhiều người để nó ngay trên bàn ăn. Trong khi ăn uống, nước canh có thể rơi vào, đối phương nhìn thấy sẽ nghĩ: “Trời ơi! Danh thiếp của tôi!”. Ông ấy có còn muốn làm ăn với các vị nữa không? Còn muốn hợp tác với các vị không? “Anh không tôn trọng danh thiếp của tôi!”. Điều này sẽ làm cho họ có ấn tượng rất không tốt về các vị. Khi chúng ta nơi nơi đều có lễ nghi thì lễ nghi sẽ để cho người ta có ấn tượng tốt và sẽ là chiếc cầu nối tình bạn giữa hai người. Cho nên chúng ta không thể sơ xuất đối với lễ nghi khi gặp mặt. Phía trên là nói lễ nghi tiếp đón, và tiếp theo là nói đến lễ nghi khi gặp mặt.

9.4. Trưởng vô ngôn, thoái cung lập (*Người không nói, kính lui đứng*)

Ví dụ như chúng ta đi chào hỏi trưởng bối, nếu như trưởng bối không có việc gì thì đợi ông đi rồi chúng ta cũng có thể đi được, đó được gọi là “trưởng vô ngôn, thoái cung lập” (*Người không nói, kính lui đứng*).

Khi tôi còn học đại học, có rất ít cơ hội về nhà, một học kỳ chỉ về có mấy lần. Khi vừa vào đến cửa và nhìn thấy cha mẹ, thì đây gọi là “ngộ trưởng”, tôi liền chào: “Con chào cha mẹ!”. Có rất nhiều sinh viên đại học về nhà là bám lấy mẹ, bám một lúc rồi thì so với khi ở trường lại còn bận hơn. Bận làm gì vậy? Gặp bạn học cũ. Có tình trạng này không? Các vị nghĩ lại xem cha mẹ rất khó khăn mới đợi được bạn về, có thể có rất nhiều điều muốn nói với các vị.

Nhưng chúng ta đều không để ý đến cảm nhận của cha mẹ, của người trưởng bối. Những việc này tôi cũng đã từng làm, cho nên sau đó phải bày tỏ sự sám hối.

Chào hỏi cha mẹ xong thì các vị đi cất hành lý, sau đó lại quay ra để gặp cha mẹ. Bởi đã một thời gian không nói chuyện với các vị, cha mẹ không hiểu được tình trạng hiện nay của các vị thì nhất định sẽ có nhiều nỗi lo. Lúc này các vị phải ngồi xuống, xem sách với mẹ cũng được, uống trà với mẹ cũng được, khoảng thời gian này tuyệt đối không được tiết kiệm. Có rất nhiều người nói: “*Mẹ tôi chẳng có gì để nói với tôi cả*”. Bởi vì vừa chào hỏi xong là các vị đi liền thì lời nói của mẹ còn chưa kịp lắng đọng để nói ra. Thật ra khi các vị chân thật có tấm lòng, lắng lẽ ngồi với cha mẹ, ngồi với cha mẹ một lúc thì linh cảm của họ sẽ ập đến, và tự nhiên sẽ có rất nhiều điều để nói với các vị. Cho nên chúng ta nói chuyện với trưởng bối thì cũng phải có sự kiên nhẫn. Trước tiên là cùng ngồi xuống, chân thật là khi đã ngồi được một lúc mà vẫn thấy cha mẹ không có gì để nói, lúc đó chúng ta mới được “*trưởng vô ngôn, thoái cung lập*” (người không nói, kính lui đứng).

Khi tôi từ Hải Khẩu trở về, buổi chiều hôm đó trước tiên tôi đi gặp ông nội. Thăm ông xong, buổi tối tôi về nhà. Cũng hơn bốn tháng rồi không nói chuyện với cha mẹ, cho nên tôi buông hết các công việc khác xuống để nói chuyện cùng cha mẹ, khi nói chuyện cũng phải nói đến hai, ba tiếng đồng hồ. Trong lúc trò chuyện, tôi kể tỉ mỉ cho cha mẹ nghe tình hình cuộc sống, công việc của tôi, để cha mẹ có thể yên tâm đối với những việc tôi đã làm ở đó. Cho nên cha tôi, còn nhớ lần đầu tiên tôi về và báo cáo với ông, trong lúc nghe, ông đã rơi nước mắt đến ba lần. Bởi vì ông nghe được rằng ở Hải

Khẩu, ở Thâm Quyền những nơi đó có rất nhiều đứa trẻ đã học được rằng sau này phải về thăm nom cha mẹ. Ông nghe mà không cảm được nước mắt. Sau lần đó, tôi quay lại Hải Khẩu để tiếp tục công việc. Lần đầu tiên tôi gọi điện về nhà, kết quả cha tôi đã nói với tôi: *“Con cứ ở đó mà công tác, làm cho thật tốt, không phải lo lắng những việc ở nhà. Những việc ở nhà cha đã giải quyết rất tốt rồi”*. Cha tôi còn động viên tôi để mong tôi không phải bận lòng.

Còn nhớ tôi cũng kể với ông một ví dụ, đó là ở Hải Khẩu chúng tôi có một học sinh. Bởi vì thầy của nó cũng rất chăm chỉ dạy bảo cho học sinh “Đệ Tử Quy”, cho nên khi Tết đến được về nhà, nó rất muốn được lạy cha mẹ để cảm ơn sự chăm sóc của cha mẹ trong những năm qua. Đứa bé định bung ra hai chén trà, ở trong phòng và chuẩn bị bung ra, nhưng trước lúc bung ra nó cảm thấy tim mình đập thình thịch, và có một chút sợ hãi không dám. Kết quả chưa kịp bung ra thì lại có mấy người khách đến chơi, nó lại càng chùn bước, bởi có người khác thì lại càng không tiện. Nhưng rồi nó lấy lại dũng khí: *“Thầy giáo đã dạy thì chúng ta phải đi thực hành”*. Cho nên nó liền mở cửa đi thẳng đến trước mặt cha mẹ, đứa bé này đột ngột quỳ xuống. Tất cả những người thân đáng lý ra là đang nói chuyện, khi thấy đứa bé này quỳ xuống thì đều im lặng. Không biết đã có một sức mạnh gì làm cho tất cả mọi người đều im lặng. Sau đó đứa bé nói: *“Cảm ơn công lao dưỡng dục của cha mẹ trong những năm qua. Hôm nay là ngày bắt đầu của một năm mới, con kính chúc cha mẹ khỏe mạnh, sống lâu”*. Và thế là đứa bé quỳ lạy cha mẹ ba lạy, khiến những người trưởng

bồi đứng bên cạnh đều rất cảm động. Cho nên con trẻ cũng có thể ảnh hưởng đến người lớn.

Sau khi đưa bé trở lại trường thì có viết một bài văn, nó viết rằng khi nó đi cảm ơn cha mẹ thì rất là hồi hộp, nhưng khi vừa quỳ xuống thì chợt cảm thấy đầu óc rất sáng suốt. Cho nên khi bước bước đầu tiên thì cảm thấy rất khó khăn, nhưng chỉ cần dũng cảm bước qua thì các vị càng làm càng thấy tốt hơn.

9.5. Kỵ hạ mã, thừa hạ xa. Quá do đãi, bách bộ dư (*Phải xuống ngựa, phải xuống xe. Đợi người đi, hơn trăm bước*)

Câu này là nói về phương tiện giao thông thời cổ của chúng ta, ngồi trên lưng ngựa, ngồi trên xe. Khi chúng ta đang ngồi trên lưng ngựa mà gặp trường bối thì phải xuống ngựa liền. Nếu như các vị đang ngồi trên lưng ngựa mà lại gặp ông nội, các vị cứ ngồi như vậy và nói với ông rằng: “*Ông nội! Cháu chào ông!*”. Như vậy là bất kính, cho nên chúng ta phải lập tức xuống ngựa, hoặc là khi đi xe thì cũng phải xuống xe thi lễ. Mở rộng nghĩa ra, có thể là lúc đó các vị đang bận, ví dụ như đang chơi trò chơi điện tử, có người trưởng bối đến thì các vị phải nên bỏ trò chơi xuống và chào hỏi. Chúng ta nơi nơi đều không được quên lòng cung kính này.

Nhưng nếu như thời nay, chúng ta đang ngồi trong xe hơi, xe đang chạy trên đường cao tốc, đột nhiên thấy chú mình cũng đang lái xe. Lúc này phải làm sao? Có thể hạ kính xe xuống rồi lớn tiếng kêu lên: “*Chào chú!*”. Như vậy có

được không? Như vậy sẽ rất nguy hiểm. Cho nên học lễ nghĩa thì cũng phải linh động, không được cứng nhắc.

Câu “*quá do đãi, bách bộ dư*” (đợi người đi, hơn trăm bước) này chúng ta diễn giải thành lễ nghi khi tiễn khách, tiễn đưa khách. Ý nói khi tiễn trưởng bối, tiễn đưa khách thì phải đợi khách đi khuất chúng ta mới được quay đi. Khi giảng giải câu này tôi thường để học sinh đi thực tập tiễn khách. Một học sinh đóng giả làm chủ nhà, một học sinh khác đóng giả làm khách. Học sinh giả làm khách đi ra ngoài cửa và nói: “*Tạm biệt!*”. Học sinh làm chủ nhà liền đóng “*âm*” cánh cửa một cái. Tất cả các học sinh khác đều cười âm cả lên. Sau đó tôi lại mở cửa ra và hỏi học sinh giả làm khách rằng: “*Nếu như người ta tiễn em như vậy thì em có cảm giác gì?*”. Học sinh đó nói: “*Giống như là hận không được nên phải đuổi em đi. Lần sau em sẽ không đến nữa*”. Cho nên khi tiễn khách, chúng ta cũng phải để cho khách có cảm giác hài lòng, được tôn trọng.

Ngoài thao tác thực tế ra, chúng ta còn phải thông qua thảo luận trực tiếp. Quý vị thân mến! Các vị cảm thấy tiễn khách như thế nào mới hợp lý? Có nhiều đứa trẻ đều nghĩ rằng tiễn khách ra đến thang máy, khi khách vào thang máy rồi thì chúng ta mới quay lại. Như vậy thì trong lòng khách sẽ cảm thấy rất ấm áp. Nếu như không có thang máy thì chúng ta tiễn khách đến đầu cầu thang rồi mới quay lại.

Người thời xưa khi tiễn đưa trưởng bối thì chân thật đã làm được câu: “*Quá do đãi, bách bộ dư*” (đợi người đi, hơn trăm bước), đều nhìn thấy trưởng bối đã đi khuất, không còn nhìn thấy bóng dáng của trưởng bối nữa, lúc đó họ mới quay về. Khi tôi đi học ở Úc, học rồi thì phải thực hành. Cho nên buổi tối khi

thầy giáo giảng bài xong, tôi tiễn thầy về nơi ông ở. Tôi cứ đứng ở đó mãi, đợi đến khi thầy vào trong phòng thì chúng tôi mới rời đi. Những bạn học khác lấy làm kỳ lạ là tại sao tôi cứ đứng ở đó mãi. Tôi liền nói với họ rằng: “*Quá do đãi, bách bộ dư*” (Đợi người đi, hơn trăm bước).

Kỳ thực khi chúng tôi làm động tác này thì trong lòng chân thật rất vui không gì tả nổi. Bởi trong quá trình tiễn đưa người thầy này, đầu óc chúng tôi không ngừng xuất hiện ý nghĩ, cuộc sống của chúng ta nếu như không gặp được vị thầy này thì không thể mở mang trí tuệ, không đoạn trừ được phiền muộn. Cũng nhờ những giáo huấn mà thầy dạy bảo, chúng ta mới có thể có rất nhiều sự trưởng thành trong cuộc sống. Cho nên quá trình tiễn đưa thầy giáo cũng bao hàm tấm lòng biết ơn và quý trọng cái duyên thầy trò này. Người thời xưa, sự tương giao giữa người với người rất có tình nghĩa. Có được tình nghĩa như vậy nên mới viết ra được nhiều bài ca làm cảm động lòng người đến thế. Chúng ta có nhắc đến người thời xưa rất trọng tình nghĩa, đều biểu lộ đối với những người thân và trong tình bạn. Cho nên Lý Bạch viết bài thơ “Hoàng Hạc Lâu tiễn Mạnh Hạo Nhiên Chi Quảng Lăng”, có nói rằng: “*Cố nhân tây từ Hoàng Hạc Lâu. Yên hoa tam nguyệt hạ Dương Châu. Cô phàm viễn ảnh bích không tận. Duy kiến Trường Giang thiên tế lưu*”.

“*Cô phàm viễn ảnh bích không tận*”, khi tiễn bạn, ông thường đợi đến khi không còn nhìn thấy bạn nữa thì ông mới luyến tiếc quay trở về. Tình nghĩa đối với bạn bè như vậy, tấm lòng lưu luyến như vậy được biểu lộ khi chia tay. Trẻ nhỏ thời nay rất khó có thể viết được những bài thơ như vậy, bởi vì trẻ nhỏ thời

nay không có lòng cung kính và thường nông nổi, hấp tấp hơn. Cho nên chúng ta cũng phải dùng những lễ nghi này để bồi dưỡng lòng cung kính của bọn trẻ đối với người khác.

Mấy hôm trước, người anh kết nghĩa của tôi có đến nghe tôi giảng, ông từ Đài Trung đến. Ông nghe được hai tiết thì lại có việc cho nên buổi chiều đã phải đi rồi. Ông nói không đến nghe tôi giảng thì ông cảm thấy rất khó chịu. Sự ủng hộ của ông đối với tôi không nói cũng rõ, chân thật là rất ủng hộ tôi. Tôi tiễn ông một đoạn đường, tiễn ông lên xe lửa. Khi ông rời đi, tôi vẫn cứ đứng mãi ở đó để “*quá do đãi, bách bộ dư*” (đợi người đi, hơn trăm bước). Đột nhiên nghĩ rằng quen biết ông đã mười năm nay, có rất nhiều quyết định của tôi, ông đều ủng hộ. Tuy có rất nhiều lần tôi thất bại nhưng ông vẫn cứ tin tưởng tôi. Ông nói: “*Chỉ cần em vẫn giữ được tấm lòng đối với nhân loại, đối với xã hội như ban đầu thì nhất định sẽ làm được những việc có lợi cho người khác*”. Cho nên, ông luôn luôn quan tâm tôi, thấy mấy năm nay tôi đi vào giáo dục, ông cũng rất vui, cũng được an ủi.

Người giảng: Tiến sĩ Thái Lễ Húc

Nơi giảng: Đài Nam Đài Loan

Thời gian giảng: Năm 2005

Dịch giả: Tống Như Cường